

moldova-romania-si-diaspora-sunt-invitate-sa-se-inregistreze-pentru-a-participa-la-proiect-de-parteneriate-transnationale-educatie-online-fara-hotare/

6. Pacurari O, Tirca A, Sarivan, L, Strategii didactice inovative, publicatie a Centrului Educatia 2000+, in cadrul Proiectului Phare , Bucuresti 2003
7. Petrescu, P, Pop, V, Transdisciplinaritatea, o noua abordare a situatiilor de invatare – ghid pentru cadre didactice, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 2007
8. Programe de învățământ și educație permanentă, Colectie Pedagogia secolului XX, EDP, Bucuresti, 1981
9. Transdisciplinaritatea-o nouă abordare a învățării. Articol publicat in Revista Didactica Nr. 2, nov.2008

PREOCUPAREA CADRELOR DIDACTICE PENTRU FORMAREA COMPETENȚEI DE ASCULTARE ACTIVĂ LA ELEVI

*Codreanu Florina, prof. înv. primar gradul I
Școala Gimnazială Berești-Tazlău Bacău, doctorandă an
II Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din
Chișinău Școala Doctorală de Științe ale Educației*

***Mariana Marin, doctor, conferențiar
universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion
Creangă” din Chișinău***

ORCID : 0000-0001-7760-7167

Rezumat: Competența de comunicare este considerată o competență-cheie care se dorește a fi dezvoltată în procesul didactic, întrucât reprezintă un factor primordial în procesul de relaționare a oamenilor pe întreg parcursul vieții. Prin menirea și pricepera cadrelor didactice se urmărește ca elevii să fie

implicați în situații concrete de comunicare în care să-și valorifice cunoștințele și mai ales să-și exerseze competența de ascultare activă. În contextul pandemic în care tehnologia ne ocupă din ce în ce mai mult timpul și viața, elevii par a face eforturi mari pentru a descoperi limita dintre real și virtual, iar profesorii trăiesc adesea frustrarea de a fi doar auziți, nu și ascultați sau înțeleși. Iată de ce stă în puterea lor să elimine barierele și blocajele în comunicare și să aplice reguli de aur și tehnici de dezvoltare a competenței de ascultare activă.

Cuvinte-cheie: competență, comunicare, ascultare activă, abilități

Abstract: The communication competence is considered to be a key-competence that is intended to be developed in the teaching process, as it is a key factor in the process of relating people throughout life. The purpose and skills of the teachers is to ensure that students are involved in concrete communication situations in which to capitalize on their knowledge and specially to practice their active listening skills. In the pandemic context in which technology is taking up more and more time of our own, students seem to make great efforts to discover the boundary between real and virtual means, on which teachers often experience the frustration of being only heard, and not perceived or understood. That is why it is in their power to eliminate the barriers and obstructions in communication and to apply golden rules and techniques for developing active listening skills.

Key-words: competence, communication, active listening, abilities

Întreg procesul educativ este centrat pe comunicare, fapt pentru care, cadrele didactice trebuie să manifeste o viziune coerentă în ceea ce privește

comunicarea, atât din punct de vedere teoretic, dar și practic. De fapt, tot parcursul vieții stă sub semnul comunicării, întrucât omul, ca ființă socială, „zoon politikon” așa cum îl definește Aristotel, are nevoie să relaționeze încontinuu cu semenii pentru a evolua, pentru a-și satisface trebuințele emoționale, dar și pentru a-și compara propriile abilități în comparație cu ceilalți.

Dincolo de definițiile numeroase privind conceptul de comunicare, dat fiind și faptul că se află într-o continuă schimbare, cert este că, sub orice formă ar fi, scrisă, orală, prin semne sau imagini, comunicarea se prezintă sub forma unui fenomen complex și foarte profund care stă la baza formării individului atât din punct de vedere psihologic, cât și intelectual și cultural, asigurând perpetuarea informațiilor între generații și reprezentând astfel un mod eficient de transmitere a educației.

Fără aspirații la exhaustivitate, Dinu Mihai, în lucrarea sa *Comunicarea: repere fundamentale* vorbește despre dificultățile stabilirii unei definiții prezentând eforturile cercetătorilor americani Frank E. X. Dance și Cari E. Larson care au adunat definiții ale comunicării propuse de diferiți autori, adunând 126 de formulări. Autorul susține că „dificultățile legate de formularea unei definiții convenabile a comunicării se datorează vechimii termenului, care, de-a lungul mai mult decât milenarei sale existențe a acumulat progresiv trăsături și conotații ce îngreunează considerabil misiunea celui care încearcă astăzi să-i expliciteze conținutul.”[2 p.7]

În termeni laconici, putem conchide, asemenea lui Gheorghe – Ilie Fârte în *Comunicarea O abordare praxiologică*, care definește acest concept ca fiind „un fenomen social, care presupune, în aceeași măsură, o intenție de emiterie și o intenție de receptare a unui mesaj” [3 p.19]. Pornind din acest punct, observăm că fenomenul este prezent în viața fiecăruia dintre noi, fapt pentru care, orice cadru didactic trebuie să manifeste o atenție deosebită procesului de comunicare și mai ales, competenței de ascultare, de receptare a mesajului din partea partenerului comunicării, căci, așa cum afirmă și Montaigne „cuvântul este pe jumătate al celui care vorbește, pe jumătate al celui care ascultă”.

„Studierea competențelor din perspectiva psihologiei presupune o adâncire a cercetării de specialitate în domeniul potențialităților individuale, mai precis în ceea ce privesc *aptitudinile* și *deprinderile*. Așadar, odată ce asupra potențialităților latente ale persoanei se acționează în sensul activării lor, acestea devin aptitudini” [5 p. 69] susține Adrian Lesenciuc, subliniind cât de importantă este cunoașterea cu care trebuie să ne îmbogățim elevii participanți la procesul de interacțiune școlară și socială, dar și formarea capacității de a se adapta în orice situație de comunicare.

A-i învăța pe copii să comunice eficient și, mai ales, să asculte activ, întrucât, alături de procesul de vorbire, precum și cel de scriere și citire, ascultarea este o componentă a procesului de comunicare, toate acestea

trebuie să reprezinte un obiectiv important pentru fiecare cadru didactic, întrucât numai printr-o implicare conștientă în procesul de învățare se poate cultiva o gândire creativă, critică, o gândire care să îi ajute pe elevi să se descurce în situații noi și să găsească cele mai bune soluții pentru problemele abordate.

Probabil că orice cadru didactic a simțit vreodată frustrarea faptului că, deși este auzit de elevii săi, în anumite momente nu este ascultat așa cum ar trebui, ascultarea fiind un aspect foarte important al comunicării, o aptitudine care necesită învățare și exersare. Atunci când Kory Floyd definește ascultarea ca fiind „ procesul activ de a înțelege semnificația mesajului rostit de o altă persoană”, [4 p. 241] trebuie să avem în vedere faptul că ascultarea este un proces activ care necesită efort conștient, interes, concentrare, o anumită străduință, implicarea minții și a corpului în vederea extragerii semnificației mesajului, spre deosebire de auzire care este un proces pasiv, automat, care implică percepția sunetelor și puțină activitate.

Îmbunătățirea aptitudinilor de comunicare eficientă vizează o preocupare constantă din partea cadrului didactic spre exersarea și valorizarea capacităților de ascultare, întrucât, o analiză făcută de Dinu Mihai asupra principalelor categorii de activități referitoare la comunicare, desfășurate de un intelectual pe întreg parcursul unei zile, prezintă „următoarea repartizare a timpului acordat fiecăreia din îndeletnicirile respective:

- scrisul 11%

- cititul 15%
- vorbitul 32%
- ascultatul 42%.

Observăm, aşadar ponderea pe care o deţine ascultarea, acest lucru nefiind deloc surprinzător, întrucât toţi oamenii manifestă nevoia profundă de a fi ascultaţi, înţeleşi şi acceptaţi. Tocmai aici intervine menirea cadrului didactic în a-i îndruma pe elevi să facă distincţia între *a auzi* şi *a asculta*, să-i ghideze spre înţelegerea conţinutului, reţinerea acestuia, precum şi analiza şi evaluarea lui, toate acestea necesitând un efort susţinut de voinţă, o continuă focalizare asupra mesajului şi a semnificaţiei acestuia şi un consum susţinut de energie psihică agreat destul de greu de oameni, în general.

Allan şi Barbara Pease în „Abilităţi de comunicare” vorbesc despre „cele cinci reguli ale ascultării”, îndemnându-ne să folosim ascultarea activă „ca metodă remarcabilă de a-i încuraja pe alţii să continue să vorbească şi de a ne asigura că înţelegem ce ne comunică”, [7 p. 21] să încurajăm persoanele care vorbesc, să ne privim în ochi interlocutorul pe tot parcursul conversaţiei pentru a stabili o conexiune, să ne aplecăm spre interlocutor pentru a ne manifesta interesul către acesta şi nu în ultimul rând, să nu întrerupem vorbitorul sau să schimbăm subiectul conversaţiei.

Aceste reguli trebuie însuşite de cadrele didactice care, la rândul lor, vor urmări aspectele enunţate mai sus în comportamentele elevilor, căutând prin diverse tehnici să îşi

determine și proprii elevi să le respecte și să și le însușească. Putem spune că aceste reguli sunt adevărate tehnici de ascultare care presupun atât participare cât și ascultare, eficientizând comunicarea și conferindu-i un caracter profund.

Problematika ascultării active este una profundă, aceasta necesitând o anumită deschidere și empatie, iar „a asculta cu deschidere este dificil și din altă perspectivă: opiniile și credințele personale sunt strâns legate de stima de sine. A greși poate fi echivalat cu a fi o persoană lipsită de inteligență sau de valoare. De aceea, mai degrabă decât a-ți clădi stima de sine pe un anume set de idei, poți așeza la baza ei căutarea sinceră a adevărului. A căuta adevărul, a explora misterul realității până în momentul morții, lărgindu-ți și redefinindu-ți permanent înțelegerea asupra vieții este un mod mai sigur de a evolua decât a te stabili o dată pentru totdeauna într-o versiune rigidă asupra lumii.” [6 p. 45].

Rolul cadrului didactic este acela de a-și cunoaște îndeaproape învățăceii, de a pătrunde cu eleganță și măiestrie în sufletul lor pentru a le spori stima de sine, pentru a-i ajuta să-și conștientizeze fiecare propria valoare, clădindu-si personalitatea pe ideile promovate în școală.

Totodată, în cederea formării competenței de ascultare activă, cadrul didactic are menirea de a le cultiva elevilor încă o calitate destul de greu de pus în aplicare, empatia. Această aptitudine „presupune hotărârea și capacitatea de a-ți controla propriile reacții socioafective, devenind astfel

disponibil pentru celălalt și constă în a te scufunda în lumea subiectivă a celuilalt, pentru a încerca să-l înțelegi din interior, în a vedea situația cu ochii celuilalt. Nu este necesar să te pui în locul acestuia, ci să simți într-un fel ce simte el.” [1 p. 53] Tot Jean-Claude Abric susține, în *Psihologia comunicării* că empatia se definește prin două componente:

- receptivitatea la sentimentele trăite de celălalt
- capacitatea verbală de a comunica această comprehensiune.” [1 p. 53].

Așadar, prin empatie și prin stimularea continuă a capacității de exprimare se creează un climat de comprehensiune care duce la o situație optimă de comunicare în care ascultarea ocupă un rol primordial, întrucât fără o ascultare reală nu poate exista comunicare.

Nu de puține ori se întâmplă ca actul educațional să nu beneficieze de randamentul așteptat, întrucât, elevii, distrași din ce în ce mai mult de lumea virtuală în care își petrec mult din timpul liber, nu reușesc să se concentreze asupra sarcinilor primite în cadrul procesului didactic și nu îi pot asculta pe ceilalți actori ai comunicării, chiar dacă îi aud.

Astfel, tot în grija cadrului didactic intră și preocuparea pentru eliminarea barierelor în comunicare. „În studiul comunicării procesuale se operează cu un termen denumit inițial *zgomot*, care presupune alterarea semnalului transmis la nivel tehnic sau semantic. Zgomotul induce o perturbare/distorsionare a mesajului, îngreunând transmiterea acestuia. Ulterior, termenul a fost extins pentru a determina orice distorsionare pe parcursul transmiterii

mesajului între partenerii comunicării, indiferent dacă survine în timpul emisie, al recepției sau al parcurgerii canalului de comunicare.” [5 p. 22]

O abordare punctuală asupra blocajelor din ascultare o are Adrian Nuță care prezintă „cele mai frecvente 12 blocaje în ascultare” [6 p. 35]. Acesta vorbește despre *comparația* cu ceilalți, *recapitularea* unor idei în gând, *vederea paranormală*, atunci când se încearcă o anumită interpretare, *filtrarea* unor anumite informații, *etichetarea* înainte de a-l mai asculta pe partenerul de dialog, *identificarea* cu o anumită problemă nerezolvată, *visarea* cu ochii deschiși în condiții de plictiseală, de oboseală sau de stare anxioasă, *rezolvarea problemelor* privită diferit în funcție de cele două sexe, *deraierea* de la subiect din diverse motive, *placarea*, prin diverse metode, *acordarea de dreptate* absolută, *contestarea* din start a unor afirmații ale partenerului.

În procesul de învățământ ascultarea activă trebuie privită dintr-o dublă perspectivă: cea a cadrului didactic din partea căruia se așteaptă manifestarea unei atitudini înțelegătoare de încurajare a propriilor elevi printr-o continuă dorință de implicare, respect, interes, prin acordarea unei atenții binevoitoare prin care să le înțelegem mai bine motivația și interesul, dar și aceea ce vizează prisma elevilor care, prin măiestria și tehnicile utilizate de profesor, reușesc să-și însușească instrumentele prin care să comunice eficient și să asculte activ. Se creează astfel un feedback pozitiv și un circuit în care, prin faptul că elevii

simt că profesorul lor este interesat de ceea ce spun ei, de nevoile și dorințele lor, ei se vor simți confortabil, ocrotiți și conectați emoțional la tot ceea ce înseamnă proces de învățare, ceea ce va duce la creșterea motivației de a învăța, de unde deducem că ascultarea activă poate funcționa și ca o strategie motivantă.

Elevii trebuie ajutați să conștientizeze faptul că a asculta este o artă în sine prin care ceea ce ascultăm trebuie absorbit și interiorizat, transpus în propria experiență, căci „cel mai eficient mecanism de pe lumea asta pentru a fi pe aceeași lungime de undă cu ceilalți și a le obține sprijinul este să fii în stare să-l asculți plin de înțelegere.” (Oliver Wendell Holmes).

Dat fiind faptul că ascultarea activă influențează pozitiv dezvoltarea elevilor și îmbunătățește activitatea profesorilor, este foarte important să o exersăm în cadrul procesului didactic prin tehnici specifice, întrucât este o componentă dobândită prin exercițiu. Astfel, la clasa mea, m-am gândit să exersez o serie de tehnici de ascultare activă prin care elevul să devină pionul principal situat în centrul propriei învățări.

Spre exemplu, *Ucenicul* este un exercițiu sub formă de joc, o modalitate care conduce elevii spre ascultare activă și un mod de predare – învățare interactivă. Profesorul anunță încă de la început că pe parcursul lecției se va opri și își va alege în mod aleator câte un ucenic cu care va face schimb de rol și care va merge în fața clasei spre a explica parafrazând ceea ce tocmai a auzit. Prin această modalitate,

elevii vor rămâne conectați în permanență la activitatea desfășurată, își vor depăși propriile temeri iar profesorul va putea verifica nivelul de înțelegere al elevilor săi. Totodată, pe lângă exersarea ascultării active, se va urmări și dezvoltarea competențelor de comunicare în limba română, a competențelor de învățare precum și a capacității de procesare și reacție rapidă.

Altă modalitate ar fi *Clubul curioșilor* prin care li se prezintă elevilor un text, sau o problemă, fiind solicitați să asculte cu atenție. La anumite semnale non-verbale stabilite în prealabi, elevii vor fi invitați să-și exprime părerea sau să pună întrebări, în funcție de semnal. Prin această strategie se va stimula atenția elevilor, curiozitatea acestora, capacitatea de concentrare, abilitatea de a obține informații și de a le filtra.

Micul magician este o tehnică ce are în prim-plan rezumarea unor situații și găsirea unor soluții diferite în funcție de preferințele copiilor. Ei au posibilitatea să schimbe cursul unei povești, a unei situații și să-l dirijeze spre bunul lor plac, cu argumentele logice. Se votează cea mai interesantă și originală soluție. Această strategie va duce la dezvoltarea unor competențe cum ar fi: ascultarea activă, capacitatea de a se adapta, comunicarea în limba maternă, competențe interpersonale și civice.

Astfel de exemple de creare a unor situații de comunicare concrete și contexte prin care elevii sunt antrenați și determinați să se exprime sunt elocvente pentru dezvoltarea

abilităților de comunicare, identificarea și interpretarea informațiilor, precum și a competenței de ascultare activă.

Bibliografie:

1. Abric, Jean-Calude, *Psihologia comunicării*, Editura Polirom, 2002;
2. Dinu, Mihai, *Comunicarea:reperere fundamentale*, Editura Algos, București, 2000, p.7;
3. Fârte, Gheorghe – Ilie, *Comunicarea – O abordare praxiologică*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2004;
4. Floyd Kory, *Comunicarea interpersonală*, Editura Polirom, 2013;
5. Lesenciuc, Adrian, *Teorii ale comunicării*, Editura Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, 2017;
6. Nuță, Adrian, *Abilități de comunicare*, Editura S.P.E.R., 2004;
7. Pease, Allan & Barabara, *Abilități de comunicare*, Editura Curtea Veche, 2007;

STRATEGII, STILURI ȘI METODE DE ÎNVĂȚARE ÎN FORMAREA INIȚIALĂ A CADRELOR DIDACTICE/ LICENȚĂ ȘI MASTERAT ÎN CONTEXTUL NEURODIDACTICII ȘI PARADIGMEI COGNITIV-CONSTRUCTIVISTE

*Larisa Cuznețov, dr. hab., prof. univ.,
Catedra Științe ale Educației și Management,
Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă din Chișinău*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7677-1763>

Rezumat: Articolul conține un studiu teoretic privind abordarea strategiile, stilurile și metodele procesului de învățământ